Hoe waarschijnlijk is hoogstwaarschijnlijk?

Verschenen in de Automatisering Gids van 30 oktober 2009

Een door het gerechtshof te Leeuwarden benoemde gerechtelijke deskundige deed onderzoek naar de echtheid van een handtekening op een kwitantie. Wat dat onderzoek precies behelsde en hoe deskundige dat is uitgevoerd, vermeldt het betreffende arrest niet. Dat meldt ons slechts, dat het gerechtshof van mening is, dat het deskundigenonderzoek uitvoerig en gedegen is en maakt vervolgens de conclusie van de deskundige tot de zijne. (Het arrest is terug te vinden op www.rechtspraak.nl onder nummer LJN BJ3269.)
Echter die conclusies rammelen, naar mijn mening, zodanig dat het vertrouwen in de rechtsstaat een deuk oploopt. Ook al gaat het maar om het bepalen van de echtheid van een handtekening op een kwitantie van € 5.000,-- en niet om een veroordeling tot 15 jaar cel en TBS. De aanleiding voor die deuk wordt gevormd door de beantwoording door de deskundige van de vragen van de rechter. Want wat moet je als rechter met het antwoord van deze deskundige op de vraag, of de handtekening gezet is door de eiser in hoger beroep (de appellant). De deskundige heeft in haar rapport (kennelijk) uiteengezet wat zij onderzocht en heeft vervolgens de volgende conclusie geformuleerd: “Op grond van deze bevindingen kan worden geconcludeerd dat de betwiste handtekening rechtsonder de akte hoogstwaarschijnlijk door [appellant] is vervaardigd.”
Bij mij haken er twee formuleringen. Ten eerste suggereert het wat vrijblijvende “kan worden geconcludeerd”, dat er ook een andere conclusie mogelijk is. Ten tweede kan ik niet overzien hoe waarschijnlijk “hoogstwaarschijnlijk” is. Die twijfel wordt gevoed door het antwoord op de tweede vraag – heeft u overigens nog iets op te merken?. Daar vertelt de betrokken deskundige, dat meer (en beter?) onderzoek zou kunnen leiden tot een antwoord met “de hoogste waarschijnlijkheidsgraad”. Daaruit trek ik ten eerste de conclusie, dat het onderzoek dus niet met de (altijd) vereiste zorgvuldigheid is uitgevoerd. Ten tweede neemt mijn onzekerheid toe over het antwoord op de vraag hoe waarschijnlijk “hoogst waarschijnlijk” is. Ik begin mij te realiseren dat de cruciale beantwoording van de eerste vraag – de hoofdvraag – voor mij, al met al, steeds onduidelijker wordt.
Nog bonter maakt deze deskundige het door de beantwoording van de vraag van het hof terug te leggen bij het hof zelf. Dat doet zij door te schijven “De betwiste handtekening is een complexe productie. Bij een nabootsing zouden valsheidskenmerken, zoals
bijvoorbeeld onderbrekingen in de lijnvoering, verwacht kunnen worden. Deze zijn echter niet geconstateerd.”
Het hof moet daaruit kennelijk zelf de conclusie trekken dat de handtekening dus niet is vervalst en doet dat ook, alhoewel het hof natuurlijk niet deskundige is op het gebied van vergelijkend handschriftonderzoek. Zoveel wordt wel duidelijk door de mededeling, dat het deskundigenonderzoek uitvoerig en gedegen is!
De casus heeft niets te maken met ICT, maar als ik die probeer te “hertalen” zou die er ongeveer zo uit kunnen zien. Een deskundige rapporteert over een onderzoek naar de ooraak van een fout in een computerprogramma, bijvoorbeeld een onjuist factuurbedrag en schrijft dat die fout hoogstwaarschijnlijk wordt veroorzaakt door onjuiste invoer van gegevens, maar dat dat niet uitputtend onderzocht is. Daardoor kan de vraag dus niet beantwoord worden met de hoogste waarschijnlijkheidsgraad. Voorts rapporteert de deskundige, dat als er sprake zou zijn van een fout in de software, er vermoedelijk wel meer fouten te constateren zouden zijn en dat heeft zij niet. De voor de hand liggende conclusie die de rechter wordt opgedrongen is dus, dat het wel aan de gebruikers zal liggen.
Met dergelijk broddelwerk zou een ICT-deskundige, naar mijn stellige overtuiging, niet weg kunnen komen, omdat ICT-advocaten, bijgestaan door echte deskundigen, dan wel op de ketting zouden springen. Maar ja, wie procedeert er nu, nota bene in hoger beroep, over een bedrag van 5.000 euro? Ik ben benieuwd of er nog iemand in cassatie gaat.